

10+1 faktaa lukemisesta 2015

1. Suomalaiset ovat lukukansaa – vielä
 2. Hyvä lukutaito on kansakunnan menestystekijä
 3. Nuorten lukutaito lipsuu maailman huipulta
 4. Huippulukijat hupenevat, vaikeuksissa joka kymmenes
 5. Lukutaidon taso ja tasa-arvo voidaan yhdistää
 6. Poikien lukutaito jää rajusti jälkeen tyttöjen tasosta
 7. Luottamus lukutaitoon luodaan kotona
 8. Perheen lukuleikki kasvattaa lapsesta lukijan
 9. Maahanmuuttajat tarvitsevat erityistoimia
 10. Suomen ruotsinkielisten vähemmistöasema vaikuttaa lukutaitoon
– Språklig utsatthet påverkar läsförmågan i Svenskfinland
- +1 Miten saan nuoren tarttumaan kirjaan?

1. Suomalaiset ovat lukukansaa - vielä

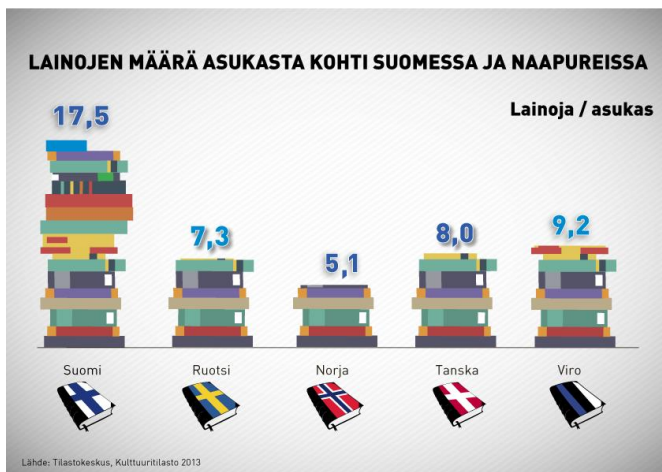
Joka kolmas suomalainen lukee tänään kirjaa – tarkkaan sanoen 36 %. Vaikka naiset (43 %) ovat miehiä (29 %) ahkerampia lukijoita, kansainvälisesti verraten ero on pieni. Keskimäärin kirjan parissa vierähtää puolisen tuntia.

Lukuinto on yhtäläinen kaikissa ikäryhmissä: 15-vuotiaat lukevat yhtä paljon kuin 50-vuotiaat. Perhe-elämän kiihkeimmissä rytmeissä kirjat jäävät hitusen sivummalle, mutta eläkkeellä vahinko otetaan takaisin.¹

Kirjat on hankittu kirjastoista. Suomalaiset lainaavat keskimäärin 17,5 kirjaa tai tallennetta vuosittain. Luku on maailman huippua, yli kaksinkertainen Ruotsiin (7,3) ja Tanskaan (8) verraten, yli kolminkertainen Norjaan (5,1) ja Saksaan (4,6) nähden.² Mutta keskiarvon takaa hämmöttää huolestuttava eriytyminen.

Vuonna 1995 kirjaston asiakkaita oli 2,5 miljoonaa (lähes puolet suomalaisista), vuonna 2013 enää kaksi miljoonaa (37 %). Lukutaitoisesta väestöstä puolet ei lainaa kirjaa. Ikääntyvä Suomi käy aikaisempaa vähemmän kirjastossa. Kahdessa vuosikymmenessä yli 75-vuotiaiden määrä on kasvanut 150 000:lla.³

Määrät eivät kuitenkaan kerro vielä paljonkaan laadusta. Lukutaito on enemmän kuin sanojen ja virkkeiden mekaanista tunnistamista. Kansainvälisissä vertailuissa tutkitaan, kuinka lukija ymmärtää, arvioi ja käyttää tekstejä kehittääkseen itseään ja osallistuakseen yhteiskuntaan. Lukutaitoinen henkilö panostaa lukemiseen ja arvostaa lukemista.

¹ Tilastokeskus: Kulttuuritilasto 2013, luvut vuodelta 2012

² Kulttuuritilasto 2013. Suomen luku vuodelta 2013, Ruotsi ja Tanska 2011, Norja ja Saksa 2010.

³ Tilastokeskus: Väestötillastot 2014

2. Hyvä lukutaito on kansakunnan menestystekijä

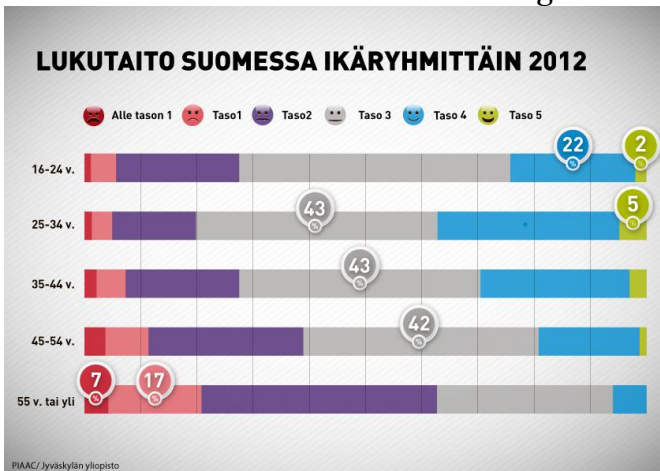
Lukutaitoa ei opita vain lapsena, eikä varsinkaan vain koulussa. Se on läpi elämän tarvittava perusvalmius.

Aikuisten lukutaitoa on mitattu laajoissa kansainvälisissä tutkimuksissa vuosina 1998 ja 2012. Suomalaisten 16-65-vuotiaiden lukutaidossa ei ole tapahtunut muutoksia 14 vuoden aikana, ilmenee uusimmasta PIAAC-vertailusta.⁴

Suomalaisista kaksi kolmasosaa (63 %) on kelpo lukijoita, jotka selviytyvät haastavistakin tiedon käsittelyn ja tulkinnan ongelmista. Luku on selvästi 23 OECD-maan keskiarvoa (50%) korkeampi. Viisiportaisen asteikon kahteen ylimpään luokkaan, huipputasolle, yltää yli viidesosa suomalaisista (22 %). Luku on lähes kaksinkertainen OECD-keskiarvoon (12%) verrattuna. Heikkojen lukijoiden osuus (11 %) on Suomessa kuitenkin paljon lähempänä kansainvälistä keskiarvoa (15 %). Siis 370 000 aikuista on vaikeuksissa, jos tietoa tulvii paljon, isoina annoksina, ja se on ristiriitaista ja tulkinnanvaraista.

Myös numerotaitojen ja tietotekniikan soveltamisen vertailussa Suomi ylisi kärkijoukkoon. Totunnaisesti ajatellaan, että numerotaidot ovat yhteydessä ongelmanratkaisun kykyihin. Kuitenkin hyvä lukutaito korreloi paljon selvemmin menestykseen matemaattisessa päättelyssä (0.81) ja ongelmanratkaisussa (0.86) kuin viimeksi mainitut toisiinsa.

Hyvällä lukutaidolla on siis suuri taloudellinen merkitys, ja poikien lukutaidolla ratkaiseva rooli miesvaltaisen teknologia-alan tulevaisuudelle.

⁴ PIAAC 2012: Kansainvälisen aikuistutkimuksen ensituloksia (Antero Malin et al.) OKM 2013. Programme for the International Assessment of Adult Competencies –tutkimusohjelma on käynnistetty Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n aloitteesta. 23 jäsenmaan lisäksi tutkimukseen osallistui myös Venäjä.

3. Nuorten lukutaito lipsuu maailman huipulta

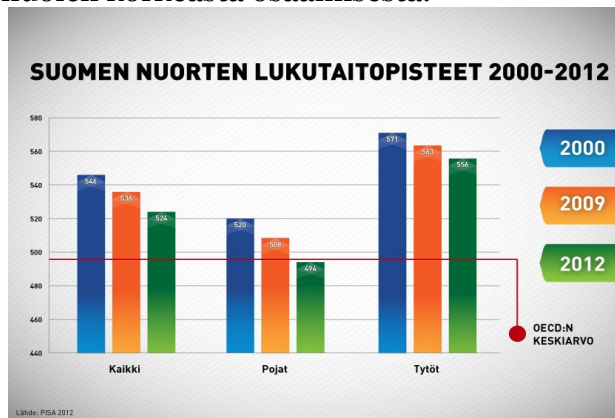
Suomalaiset 9.-luokkalaiset ovat lukijoina yhä maailman kärkijoukoissa, mutta taso laskee jatkuvasti, ilmenee vuoden 2012 PISA-vertailusta.⁵ Vuonna 2000 suomalaiset olivat maailman ykkösiä sekä tyttöjen että poikien sarjassa. Siitä lukutaitopisteet ovat laskeneet enemmän kuin missään vertailumaassa, Ruotsia ja Islantia lukuun ottamatta.

Vuonna 2012 Suomi sijoittui kuudenneksi, edellä on viisi Aasian maata tai aluetta*. Irlannin, Taiwanin ja Kanadan 15-vuotiaat ovat Suomen tasolla ja virolaisnuoret lähellä. Muista pohjoismaista Norja ja Tanska yltyvät OECD-maiden keskiarvon tuntumaan, mutta muut jäävät selvästi jälkeen. Suomi on siis vielä ”länsimaisen sarjan” ykkönen – mutta tällä menolla ei pitkään.

Myös koko aikuisväestön tutkimuksessa näkyy että alle 24-vuotiaiden taso on selvästi heikompi kuin reilu vuosikymmen aikaisemmin.

Ikääntyminen heikentää lukutaitoa. Kun aiemmin pistemäärät laskivat tasaisesti 16-vuotiaista 65-vuotiaisiin, nykyään keski-ikäisetkin yltyvät nuorten tasolle. Yleinen koulutustaso on noussut samalla, kun nuorten kyvyt ovat rapautuneet. Heikkoa kehitystä alleviivaa se, että vuoden 2000 PISA-tutkimuksessa loistaneet nuoret kuuluvat nykyään 25-34-vuotiaiden ryhmään, jonka valmiudet ovat paljon paremmat kuin sekä tämän päivän nuorten että saman ikäryhmän aikaisemmin.

Samaan aikaan muut maat ovat parantaneet tuloksiaan. Esimerkiksi Korean aikuisväestön lukutaito on vain keskitasoa, mutta 15-vuotiaat ohittivat Suomen jo 2009 ja kasvattavat etumatkaa. Määrätietoisella työllä Suomikin pystyy pitämään huolen korkeasta osaamisesta.

⁵ PISA 2012, ensituloksia (Pekka Kupari et al. 2013). OKM 2013. OECD:n organisoima kansainvälinen koulujen PISA-vertailututkimus järjestetään kolmen vuoden välein. Vuoden 2012 tutkimukseen osallistui 65 maata tai aluetta. Pääaiheina olivat matematiikka ja luonnontiede. Vuonna 2009 pääaiheena oli lukutaito.

4. Huippulukijat hupenevat, vaikeuksissa joka kymmenes

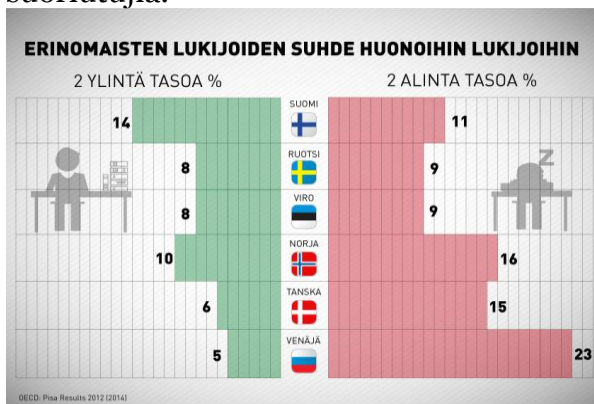
Suomen 15-vuotiaista melkein 14 % on huipputasoa tai erinomaisia lukijoita (kansainvälinen keskiarvo 8 %). Seitsenportaisessa asteikossa kahdelle ylimmälle tasolle yltäneiden määrä on tosin laskenut selvästi vuodesta 2000.

Vastaavasti joka kymmenes (11 %) kuuluu heikkoihin lukijoihin, joille jatko-opinnot tai työhön sijoittuminen tuottavat vaikeuksia. Kahden alimman suoritusportaan osuus on selvästi OECD:n keskiarvoa (18 %) pienempi, mutta selvässä kasvussa. Tähtilukijoita oli vielä vuoden 2009 PISA-tutkimuksessa lähes kaksin verroin enemmän (15 %) kuin huonosti osaavia (8 %). Nyt luvut siis lähentyvät toisiaan.

Vuoteen 2000 verrattuna parhaimmistosta on pudonnut lähes sama määrä (5 %) oppilaita kuin on ilmestynyt huonoimpiin lukijoihin (4.5 %). Vain Islannissa tämä ”nettotulos” on huonompi.⁶

Tutkijat katsovat, että lukemiseen sitoutuminen – lukuhalu, käytetty aika ja vaiva, lukemisen arvostus – vaikuttaa ylivoimaisesti eniten taitotasoon. Suomalaiset lapset ovat kärkeäosaajia, mutta jo neljäsluokkalaisten motivaatio on 45 vertailumaan joukossa toiseksi matalin.⁷ Yläkoulussa into laskee entisestään, ilmeni PISA 2009 -tutkimuksesta. 9-luokkalaisista omaksi ilokseen lukevien määrä laski enemmän kuin missään muussa maassa.⁸

Suomessa on silti enemmän taitavia ja vähemmän heikkoja lukijoita kuin naapurimaissa – joissa kaikissa parhaimmistoa on vähemmän kuin heikkoja suoriutujia.⁹

⁶ OECD, 2014 s. 198

⁷ PIRLS 2011: Enemmän iloa oppimiseen (Pekka Kupari et al.), Jyväskylä 2012, ss. 41-49. IEA-järjestön (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) järjestämä PIRLS-tutkimus (Progress in International Reading Literacy Study) tehtiin 10-vuotiaille koululaisille vuonna 2011 yhteensä 45 maassa tai alueella.

⁸ PISA 09: Kestääkö osaamisen pohja (toim. Sari Sulkunen ja Jouni Välijärvi), OKM 2012, 24-30.

⁹ OECD 2014, s. 375

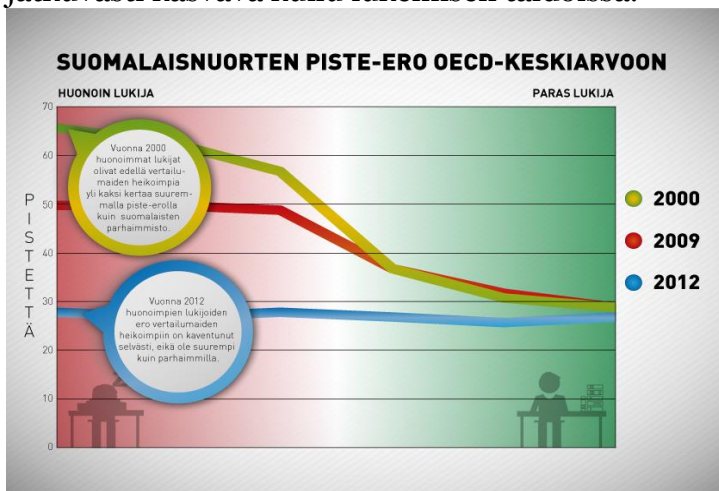
5. Lukutaidon taso ja tasa-arvo voidaan yhdistää

Suuri enemmistö kaikenikäisistä suomalaisista sijoittuu parhaiden lukijoiden ja heikkojen lukijoiden väliin. Tasa-arvon kannalta on tärkeää, että yleistaso on korkea. Vuoden 2012 PISA-tutkimuksessa Suomen 15-vuotiaista 70 % yltää tietoyhteiskunnassa riittäviin valmiuksiin. OECD-maiden keskiarvo on 59 %. 10-vuotiaiden vertailussa 63 % ylsi hyvään lukusuoritukseen. Kärkipäässä – Hongkongissa, Suomessa ja Venäjällä – korkea lukutaito yhdistyy osaamisen takaiseen jakautumiseen.¹⁰

Vuoden 2009 PISA-tutkimuksen mukaan Suomessa oli poikkeuksellisen hyvin yhdistetty oppimisen taso ja tasa-arvo.¹¹ Se näkyi siten, että suomalaisten lukijoiden huonompi puolisko oli reippaasti muiden maiden häntäpäätä edellä. Vuoden 2012 vertailusta ilmenee, että etumatka on huvennut: apua ja kannustusta tarvitsevia lukijoita ei enää ole osattu tukea entiseen tapaan. Esimerkiksi Virossa lukemisen tasa-arvo on selvästi parempi kuin Suomessa, samalla, kun taitopisteet ovat nousseet käytännössä tasoihin.¹²

Vähävaraisten perheiden lasten PIRLS-tulokset jäävät jälkeen varakkaiden perheiden lasten saavutuksesta. Pelkkä perheen vauraus ei vaikuta lukutaidon tasoon kuitenkaan yhtä paljon kuin koulutusta ja kulttuuria arvostava ilmapiiri.

Alueellisia eroja lukutaidossa ei ole. Eri maakuntien väliset vähäiset erot ovat jopa supistuneet vuoden 2009 ja 2012 välillä, samoin kaupunki- ja maaseutukoulujen.¹³ Merkittävin tasa-arvo-ongelma on tyttöjen ja poikien jatkuvasti kasvava kuilu lukemisen taidoissa.

¹⁰ PIRLS 2011: Enemmän iloa oppimiseen, ss. 20-21, 65-68

¹¹ PISA 2009: Kestävä osaamisen pohja, ss. 18-20, 53

¹² PISA 2012: Ensituloksia, s. 23

¹³ PISA 2012: Ensituloksia, s. 45

6. Poikien lukutaito jää rajusti jälkeen tyttöjen tasosta

Vaikka Suomi on lukutaidon kärkeä maailmassa, tyttöjen ja poikien välinen ero on suurempi kuin missään muussa OECD-maassa. Ero vieläpä kasvaa vuodesta toiseen. Suomalaiset pojat uhkaavat syrjäytyä lukemisesta.

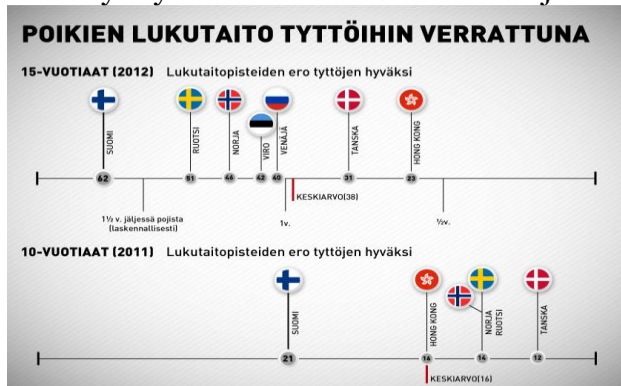
PISA 2012 -tutkimuksen mukaan 9. luokalla tytöt ovat puolitoista vuotta poikia edellä lukutaidossa.¹⁴ Ero alkaa syntyä jo alakoulussa. Matematiikassa ja luonnontieteessä sukupuolierot jäävät pieniksi.¹⁵

Vuonna 2000 suomalaiset pojat olivat vertailumaiden kärjessä. Vuonna 2012 he jäivät 14. sijalle. Vuonna 2000 pojista yhtä moni kuului parhaimpiin ja huonoimpiin lukijoihin, reilut 10 prosenttia. Vuonna 2012 huipulle yltää pojista seitsemän prosenttia, mutta heikolle tasolle jää jo lähes viidennes (18 %). Heidän osuutensa on yli kolme kertaa suurempi kuin tyttöjen (5 %). Toisin sanoen heikoista lukijoista neljä viidesosaa on poikia. He eivät selviydy nyky maailman työelämästä ja koulutuksesta.

On nähtävissä merkkejä siitä, että koulutuksen tasa-arvo rapautuu. Vähävaraisten ja vähän koulutettujen perheiden pojat ovat vakavimmissa vaarassa. Pisa 2012 – tulosten alueellisen tarkastelun nojalla Itä-Suomessa ja Pohjois-Suomessa poikien lukutaito on heikentynyt voimakkaasti.¹⁶

Koko aikuisväestön tasolla lukutaidossa ei näy lainkaan sukupuolieroa.¹⁷ Poikien raju syrjäytyminen on siis uusi ilmiö, johon on välttämättä puututtava.

Opetuksen haaste on, että pojille etsitään yksilöllisesti mielekästä luettavaa, toteaa yhdysvaltalainen lukutaitotutkija William Brozo.¹⁸

¹⁴ PISA 2009: Kestävä osaamisen pohja, s. 20-22

¹⁵ PIRLS 2011: Enemmän iloa oppimiseen, s. 61-65, 117-118

¹⁶ PISA 2012: Ensituloksia, s. 46

¹⁷ PIAAC 2012: Ensituloksia, s. 36-37

¹⁸ Brozon esittely Lukukeskuksen sivuilla, www.lukukeskus.fi

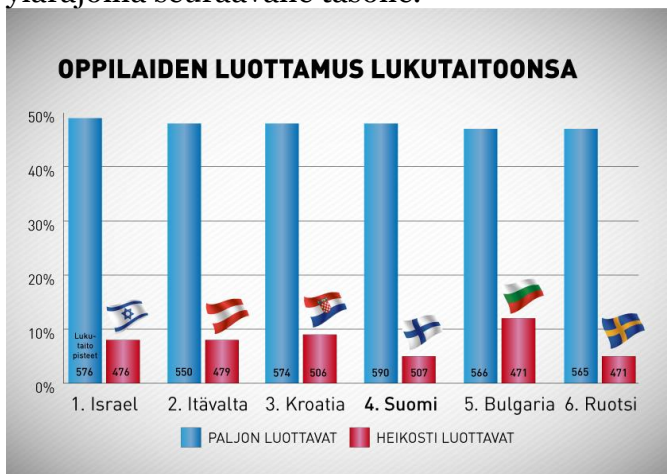
7. Luottamus lukutaitoon luodaan kotona

Varhainen lukeminen kannattaa – jopa taloudellisesti. Britanniassa tehdyn Social Return on Investment (SROI) -laskelman mukaan jokainen punta, joka on investoitu taaperoikäisten Bookstart-toimintaan, tuottaa reilussa 30 vuodessa 25 punnan säästön.¹⁹

Jos lapsella on hyvät perustaidot jo kouluun tullessaan – lukee joitakin sanoja tai lauseita, kirjoittaa kirjaimia ja joitakin sanoja – hänen lukutaitonsa pysyy korkealla tasolla myöhemminkin. PIRLS-tutkimuksen mukaan Suomessa yhteys on vahvempi kuin monissa muissa korkean lukutaidon maassa: lapsi, jolle tarinat ja sanaleikit ovat tuttuja, saavuttaa paremman tuloksen kuin vähillä kirjallisilla eväillä koulunsa aloittanut.²⁰

Jos ekaluokkalaisten taidoissa on puutteita, koulu tasoittaa ne pian. Suomessa on varhaisia lukijoita vähemmän (31 %) kuin monessa muussa hyvän lukutaidon maassa. Vain Venäjällä koululaitos on näin laskettuna Suomea tehokkaampi: hyvin taidoin koulunsa aloittaa vain viidennes (22%) lapsista.

PIRLS-tutkimuksen mukaan suomalaislapset luottavat omiin kykyihinsä lukijoina. Kouluopetus ei innosta, lukeminen ei tunnu hyödylliseltä eikä hauskaltakaan, mutta silti lähes puolet (48 %) Suomen 10-vuotiaista luottaa lujasti lukutaitoonsa. Kansainvälinen keskiarvo on 36 %. Luottamus lukutaitoon on vahvasti yhteydessä lukutaidon tasoon kaikissa tutkimukseen osallistuneissa maissa. Oppilaat, jotka luottavat lukutaitoonsa, eivät epäröi ryhtyä lukemaan haastaviakaan tekstejä, jotka voivat kehittää lukutaitoa oman osaamisen ylärajoilla seuraavalle tasolle.

¹⁹ Carpentieri, J., Fairfax-Cholmeley, K., Litster, J., Vorhaus, J.: Family literacy in Europe: using parental support initiatives to enhance early literacy development. London: NRDC, Institute of Education, 2011

²⁰ PIRLS 2011: Enemmän iloa oppimiseen, s. 85-86, 46-47.

8. Perheen lukuleikki kasvattaa lapsen lukijaksi

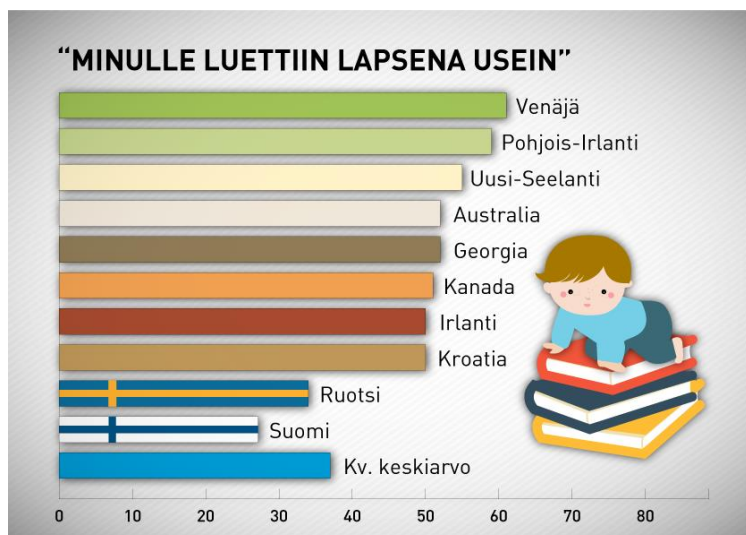
Vanhempien merkitys lapsen lukutaidolle on ratkaisevin nimenomaan ennen kuin lapsi itse osaa lukea. Yhdysvaltalaiset tutkijat arvioivat, että kirjallisesti suuntautuneiden kotien lapset ovat jo kolmivuotiaina kuulleet 20 miljoonaa sanaa enemmän kuin kulttuurisesti köyhemässä ympäristössä varttuvat.²¹

PIRLS-tutkimuksessa kartoitettiin myös vanhempien asennetta lukemiseen ja havaittiin, että kodin myönteinen asenne heijastuu lapsen hyvään lukutaitoon.²²

Pohjoismaissa vallitsee myönteinen lukemiskulttuuri. Puolet ruotsalaisista ja tanskalaisista koululaisista kokee, että perheen vanhemmat pitävät lukemisesta. Myös Norjassa (44 %) ja Suomessa (43 %) luku on yli kymmenen prosenttiyksikköä yli kansainvälisen keskiarvon.

Tästä huolimatta pohjoismaiset vanhemmat lukevat ja tarinoivat pikkulasten kanssa, leikkivät sanoilla ja kielellä vähemmän kuin maailmalla keskimäärin. Venäläislapsista peräti 61 prosentille on luettu ja loruillu monipuolisesti ja säännöllisesti ennen kouluikää, kun taas Suomen lapsista vain neljäsosa saa osakseen ”runsaasti varhaisia lukemiskokemuksia”.

Vanhempien ei siis kannata vetäytyä yksinäisyyteen nauttimaan kirjoista, vaan tehdä lueskelusta koko perheen yhteistä puuhaa. Sosiaaliseen lukemiseen kasvanut lapsi saattaa vielä murrosikäisenäkin osallistua lukukokemusten ja –elämysten yhteiseen jakamiseen.

²¹ EU High Level Group of Experts on Literacy, Final Report, September 2012

²² PIRLS 2011: Enemmän iloa oppimiseen, s. 85-88, 81-82

9. Maahanmuuttajat tarvitsevat erityistoimia

Vuoden 2012 PISA-tutkimuksesta käy ilmi, että maahanmuuttajien lukutaito jää erittäin kauas suomalaisten yleisestä korkeasta tasosta ja myös selvästi alle OECD-maiden keskiarvon.²³

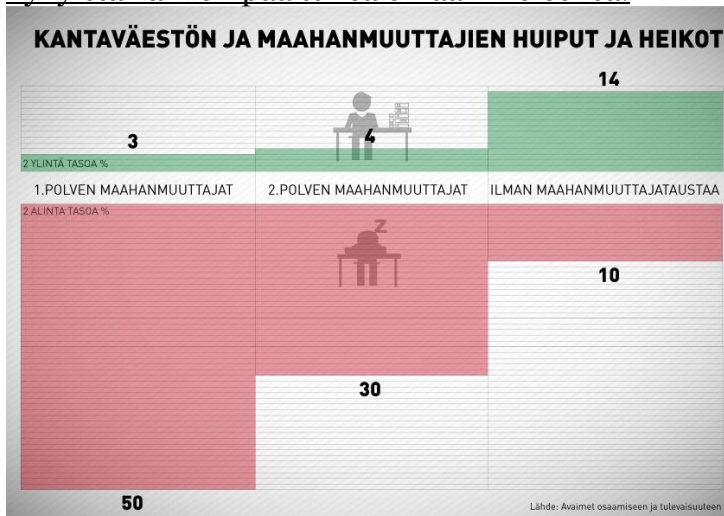
Ensimmäisen polven maahanmuuttajat ovat 113 pistettä jäljessä muista, mikä vastaa lähes kolmea kouluvuotta. Heistä peräti puolet jää alle välttävän lukutaidon tason, jolla yhteiskunnassa pärjää edes jotenkin.

Toisen polven maahanmuuttajat ovat lähes 70 pistettä eli noin puolitoista kouluvuotta perässä muita. Heistä 30 % ei yllä koulussa ja työssä välttämättömään lukutaitoon.

Sukupuolten väliset erot ovat yhtä jyrkät maahanmuuttajissa kuin kantasuomalaisissa. Toisesta kulttuurista tulleet tytöt lukevat paremmin kuin Suomessa syntyneet etnisten vähemmistöjen pojat; ja toisen polven maahanmuuttajatytöt pärjäävät lähes yhtä hyvin kuin kantaväestön pojat.

Matematiikan tuloksia vertailtaessa ilmenee, että Suomessa maahanmuuttajien osaaminen on paljon kauempana kantaväestöstä kuin muissa pohjoismaissa. Lukutaidonkin osalta kotouttamisessa lienee kosolti kohennettavaa.

On tärkeää, että maahanmuuttajalapset oppivat varhain koulun kieltä. Tutkimusten mukaan oman äidinkielen kyvyt auttavat ottamaan haltuun myös uutta kieltä. Ensimmäisen polven maahanmuuttajien on siis ehkä saatava nykyistä vahvempaa tukea omaan kieleensä.

²³ Harju-Luukkainen et al., Avaimet osaamiseen ja tulevaisuuteen. Jyväskylän yliopisto, koulutuksen tutkimuslaitos, 2014, ss. 66-69

10. Suomen ruotsinkielisten vähemmistöasema vaikuttaa lukutaitoon – Språklig utsatthet påverkar läsförmågan i Svenskfinland

PISA 2012 -tutkimuksesta ilmeni, että Suomen ruotsinkieliset koulut jäivät merkittävästi jälkeen suomenkielisistä. Lukutaidossa välimatkaa kertyi 17 pistettä eli laskennallisesti lähes puoli kouluvuotta.²⁴

Ruotsinkielisten huippulukijoiden osuus on puolet pienempi (8.6 %) kuin suomenkielisten (13.8 %). Heikkoja lukijoita on vain hiukan enemmän – mutta yli viidesosa (20.4 %) pojista kuuluu heihin. Tytöistä vain joka kahdeskymmenes (4.8 %) kokee vaikeuksia perustason lukemisessa. Ruotsinkielisten koulujen pojat putoavat tyttöjen kyydistä yhtä dramaattisesti kuin suomenkielistenkin.

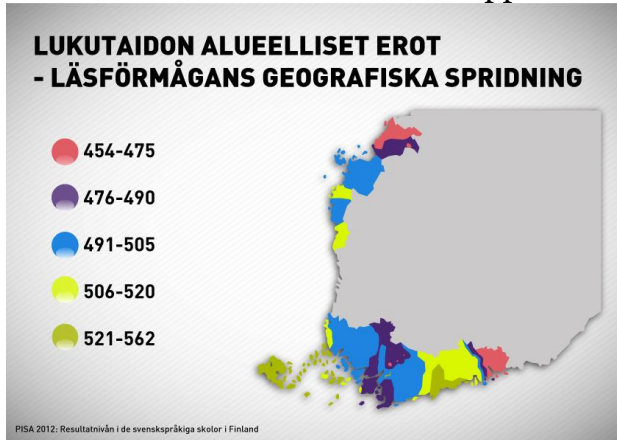
Ruotsinkielisten lukutaidossa on voimakkaat alueelliset erot. Ahvenanmaalla ja pääkaupunkiseudulla tulokset ovat hyviä, mutta Keski-Pohjanmaalla ja Itä-Uudellamaalla useita kymmeniä pisteitä heikommät. Alue-erot tulevat esiin myös matematiikassa ja luonnontieteissä, joten ruotsinkielisen koulutuksen tasa-arvoon on syytä kiinnittää huomiota.

PISA-testi, jossa menestyäkseen on hallittava syvällisesti kielen keinot ja tekstin tasot, suosii yhtenäiskulttuureja. Lukutaidon korkein taso on vaikea saavuttaa monikielisissä ja laajan maahanmuuton ympäristössä. Kaksikielisyys vaikuttaa suomenruotsalaisten tulokseen, joten opiskelukielen tukea pitää lisätä niin kotona, vapaa-ajalla kuin koulussa.

Lisäksi ruotsinkielisten koulujen oppilaista huomattava määrä puhuu äidinkielenään suomea. Suomea kotonaan puhuvista 30 prosenttia sijoittui PISA 2009 -tutkimuksessa ruotsinkielisten koulujen heikoimpiin lukijoihin. Se on

²⁴ PISA 2012: Resultatnivån i de svenskspråkiga skolorna i Finland (Harju-Luukkainen et al.) Jyväskylä universitet, pedagogiska forskningsinstitutet, 2014

nelinkertainen osuus verrattuna oppilaisiin, joiden kotikieli on ruotsi.

+1: Miten saan nuoren tarttumaan kirjaan?

Vuonna 2014 kirjojen myynti laski Suomessa 7,6 %. Laskua mitattiin kaikissa kirjaryhmissä, paitsi lasten ja nuorten kirjoissa. Niitä ostettiin pari prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna.²⁵

Lastenkirjojen myyntiä hallitsevat vuodesta toiseen samat neljä tekijää tai tekijäparia. Omassa sarjassaan on Mauri Kunnas, jonka teoksia myydään yli 100 000 kappaletta joka vuosi. Maestron pystyvät haastamaan vain Tatu ja Patu – kirjojen luoja Aino Havukainen ja Sami Toivonen – jotka itse asiassa asuvat Kunnaksen lapsuudenkodissa Sastamalassa.

Tekstivetoisten lastenkirjojen valtiaita ovat Sinikka ja Tiina Nopola Risto Rappääjillä sekä Heinähattu ja Vilttitossu –kirjoilla. Timo Parvelan Ella-kirjat saavuttavat suuria yleisöjä niin Suomessa kuin ulkomailla.²⁶

Alakoululaiset ja sitä nuoremmat lapset ovat kirjojen ystäviä. Monet vanhemmat huomaavat kuitenkin, että yläkoululaisen kiinnostus kirjoihin lopahtaa. Nuortenkirjat eivät yllä lähellekään lastenkirjojen myynti- ja lainauslukuja.

Lukutaitoa ei mitata pelkästään kirjoilla. Teini-ikäiset siirtyvät verkkolukijoiksi, mutta digitaalisen lukemisen määrää ja laatua ei ole yhtä helppo mitata kuin painetun tekstin. Vaikka nuoret eivät tartu innolla kirjoihin, verkkolukijoina he ovat omia vanhempiaan paljon nopeampia ja taitavampia.

Kaunokirjallisuudella on kuitenkin oma, korvaamaton tehtävänsä. Fiktio ruokkii mielikuvitusta ja empatiaa, sosiaalisia ja kulttuurisia taitoja. Vanhemmilla, jotka haluavat elvyttää nuoren suhteen kirjallisuuteen, on oikea ja aiheellinen huoli.

Mikä kirja kiinnostaisi nuorta? kysytään jatkuvasti lukutaidon ammattilaisilta. Lukukeskuksen lapsille suunnattu *Vinski*-lehti sekä nuorten *Lukufilis* esittelee vaihtoehtoja ja kirjastojen kirjavinkkarit neuvovat lisää. Monipuolinen lukuharrastus on hyödyksi elämässä, mutta tuottaa itsessään iloa, lohtua ja oivalluksia.

²⁵ Kirjakauppaliiton myyntitilasto vuodelta 2014

²⁶ Suomen kustannusyhdistyksen tilasto vuodelta 2014

Lähteet

Carpentieri, J., Fairfax-Cholmeley, K., Litster, J., Vorhaus, J.: Family literacy in Europe: using parental support initiatives to enhance early literacy development. London: NRDC, Institute of Education, 2011

http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/2011/literacy_en.pdf

EU High Level Group of Experts on Literacy, Final Report, September 2012

http://ec.europa.eu/education/literacy/what-eu/high-level-group/documents/literacy-final-report_en.pdf

Harju-Luukkainen Heidi, Kari Nissinen, Sofia Stolt, Jouni Vettenranta: PISA 2012, Resultatnivån i de svenskspråkiga skolorna i Finland. Jyväskylän universitet, pedagogiska forskningsinstitutet, 2014

Harju-Luukkainen Heidi,

Kirjakauppaliiton myyntitilasto 2014

http://www.kirjakauppalitto.fi/?page_id=29

Kupari Pekka, Sari Sulkunen, Jouni Vettenranta, Kari Nissinen: Enemmän iloa oppimiseen, Neljännen luokan oppilaiden lukutaito sekä matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen: Kansainväliset PIRLS ja TIMSS -tutkimukset Suomessa. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto, 2012

<http://ktl.jyu.fi/img/portal/23456/d107.pdf>

Kupari Pekka, Jouni Välijärvi, Leif Andersson, Inga Arffman, Kari Nissinen, Eija Puhakka, Jouni Vettenranta: PISA 2012, ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013: 20.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/okm20.pdf?lang=fi>

Lukukeskus: Brozo

Malin Antero, Sari Sulkunen ja Kati Laine: PIAAC 2012, kansainvälisen aikuistutkimuksen ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:19.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/okm19.pdf?lang=fi>

OECD (2014), PISA 2012 Results: What Students Know and Can Do – Student Performance in Mathematics, Reading and Science (Volume I, Revised edition, February 2014), PISA, OECD Publishing.

<http://dx.doi.org/10.1787/9789264201118-en>

Sulkunen Sari ja Välijärvi Jouni (toim.) Pisa 09. Kestääkö osaamisen pohja? Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:12

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm12.pdf?lang=fi>

Suomen kustannusyhdistyksen tilastot

<http://kustantajat.fi/files/output/784/bestsellerit+2014.pdf>

Tilastokeskus: Väestötilasto 2014